

1944-ТА ГОДИНА ВО ИСТОРИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (хронологија на 1944 година)

Во историјата на македонскиот народ има многу пресвртни дати и години, но секако дека една од најзначајните е 1944. Тоа е годината во која, меѓу другото, се случуваа: најклучните походи во историјата на Народнослободителната антифашистичка борба на македонскиот народ, спроведувањето на активностите за организирање на Антифашистичкото собрание и неговото одржување, конечното ослободување на окупираниите македонски градови и воспоставувањето на првите органи на новата народна власт во нив, итн. Истовремено, забележани се повеќе трагични настани, кои оставија поуки за идните поколенија, како на пример, загинувањето на повеќе клучни фигури на борбата, меѓу кои: Христијан Тодоровски-Карпош, Кузман Јосифовски-Питу, Благој Јанков-Мучето, Панче Пешев, Вера Јоциќ итн. Сите овие настани го подигнаа духот на македонскиот народ, предизвикаа негова самопочит и самосвест, зашто крајниот биланс беше реализација на неговите слободарски стремежи и остварување на правото на државотворност.

Само еден месец пред почетокот на историската 1944 година, на Второто заседание на АВНОЈ македонскиот народ стана конститутивен елемент на новата федерација: Демократска Федерална Југославија, заедно со српскиот, хрватскиот и словенечкиот народ. Со авнојските решенија беше отворен патот за сите конститутивни народи на втора Југославија кон нивно посебно државотворно конституирање, особено ако се има предвид фактот дека некои од овие народи (Хрватите, Словенците, Македонците), првпат во современата историја формираа свои национални држави во рамките на новопрогласената федерација. Прв чекор кон таквиот тек на историјата претставуваше формирањето на антифашистичките собранија. Овие собранија беа круна на успешниот тек на борбата против фашизмот и одговор за решавање на многубројни историски прашања од политичката, социјалната и сите сфери на нивно дотогашно живеење во рамките на монархистичка Југославија (1918-1941).

Учествувајќи во големата антифашистичка борба, во текот на Втората светска војна македонскиот народ од вардарскиот дел на Македонија се избори до положбата на конститутивен субјект на новата југословенска држава. Во рамките на втора, авнојска Југославија - федеративна заедница на рамноправни народи, овој дел од македонскиот народ отвори нова страница од својата ис-

торија. Судбината на Македонците во другите делови од Македонија (пиринскиот, приморскиот или егејскиот и оној помал во Албанија) и понатаму остана врзана за државите, во кои се наоѓаа деловите од Македонија, заграбени со дележот во Балканските (1912/13) и во Првата светска војна (1914-1918).

Поводот, изминатите шеесет години од тие историски случувања, не тера, барем накусо, да се осврнеме на сето она што се случуваше тогаш. Во низата хронолошки дати и случувања што ги проследуваме подолу, секако дека најветлата дата беше 2 август, ден Илинден, кога во манастирот Св. Прохор Пчински беше одржано Првото заседание на АСНОМ. Со симболиката на Илинден и со претставници од трите делови на поделена Македонија беше конституирана Демократска Федерална Македонија, држава на македонскиот народ, во која беше прогласена полна рамноправност на националните малцинства. Веднаш по одржувањето на Првото заседание на АСНОМ, неговиот Президиум започна да ги формира државните институции, органи и тела, кои го организираа и го раководеа општествениот живот на државата во сите сфери: од економијата, до културата и просветата.

Демократска Федерална Македонија како национална држава на македонскиот народ, формирана на дел од неговата етногеографска територија, беше минимално дозволеност од меѓународниот фактор резултат на Антифашистичката националноослободителна борба на Македонците во текот на Втората светска војна и на нивното историско право за формирање своја држава, како и сите модерни европски нации.

Хронологија: јануари - декември 1944 година

Средината на јануари – Претседателството на АВНОЈ донесе одлука, со која македонскиот јазик, заедно со српскиот, хрватскиот и словенечкиот, е прогласен за рамноправен јазик на целата територија на Југославија и е утврден како еден од службените јазици, на кои се објавуваат сите одлуки и прогласи на АВНОЈ, на неговото Претседателство и на НКОЈ.

31 јануари – Започна Февруарскиот поход организиран од Главниот штаб на НОВ и ПОМ, со цел да се интензивираат борбените активности во централниот и во источниот дел на Македонија.

7 февруари – Во борбите со бугарската војска и полиција, кај с. Билјача загина Христијан Годоровски-Карпош (роден во Куманово во 1921 г.), припадник на комунистичкото движење, учесник во НОВ, народен херој (1945).

9 февруари – Во Охрид почина Кирил Прличев (роден на 1 март 1875 во Охрид), деец на ВМРО, учител и журналист, син на големиот македонски поет Григор Прличев, автор на повеќе написи во дневни и периодични весници и списанија и на повеќе дела и публикации.

25 февруари – Во Скопје, од бугарската полиција беше убиен Кузман Јосифовски-Питу (роден во Прилеп на 15 јуни 1915), припадник на комунистичкото и студентското движење, национален деец, учесник во НОВ, народен херој (1945).

29 февруари – Единиците на НОВ И ПОЈ кај с. Сејак (Козјак) го разбија т.н. Вардарски четнички корпус на Дража Михајловиќ.

14 март – Иницијативниот одбор за свикување на АСНОМ упати писмо до сите НОО во Македонија, во кое ја објави одлуката на Второто заседание на АВНОЈ, со која Македонија е признаена за рамноправна федерална единица. Во писмото, исто така, ИО ги објасни местото, улогата и задачите на НОО, постапката за избор на НОО и за избор на делегати за Првото заседание на АСНОМ.

март – Излезе од печат првиот број на „Млад борец“ како орган на НОМСМ. Во неговата редакција беа: Лилјана Чаловска, Крсте Црвенковски, Ацо Шопов, Боро Миљовски, Иван Мазов и др.

март – Почна да излегува списанието *Илинденски ѝаѝ* како орган на НОФ на Македонија. Првиот број беше триброј за месеците јануари, февруари и март. Излегоа уште и броевите 4, 5–6 и 7–8. Беше печатен на македонски јазик и со модерна техника за тој период.

април – ГШ на НОВ и ПО на Македонија објави проглас до македонскиот народ, со кој го повикува масовно да стапува во редовите на Народноослободителната војска.

25 април – 19 јуни – Траеше офанзивата на окупаторските сили во Македонија, главно бугарски, преземена со цел да се зацврсти линијата што обезбедуваше повлекување од Грција и од Албанија преку комуникациите во Македонија. Позната е како *Пролетна офанзива*. Наспроти ова, и ГШ на НОВ на Македонија планираше офанзива, со која се засили народноослободителната борба. По завршувањето на оваа офанзива, со исклучок на поважните комуникации и градовите, целата територија на Македонија практично беше ослободена.

30 април – На првата седница на проширениот Иницијативен одбор за свикување на АСНОМ, во с. Стајовце, органите на македонската држава формално ја потврдија државно-правната положба на Македонија како држава-членка на новата југословенска федерација и како еден од нејзините шест рамноправни конститутивни субјекти.

6 мај – Беше одржан заеднички состанок на ИО за свикување на АСНОМ и ГШ во НОВ и ПОМ, на кој беше определена делегација (Методија Андонов–Ченто, Емануел Чучков и Кирил Петрушев) со задача да оди на островот Вис кај претседателот на НКОЈ Јосип Броз–Тито и да му ги пренесе ставовите во врска со македонското прашање. Делегацијата доби детални упатства, изразени во 4 точки: (1) да се испита и побара мислење од врховните тела на федеративна Југославија, во согласност со меѓународната положба, за прашањето за целосно обединување на Македонија; (2) да се побара од Советскиот Сојуз да испрати своја мисија во ГШ на НОВ и ПОМ; (3) да се засили пропагандата за македонскиот јазик преку вклучување по еден час програма на македонски јазик на радиото Слободна Југославија, а пропагандниот материјал што го фрлаат сојузничките авиони да биде испишан на македонски јазик; (4) делегацијата беше овластена да испрати до македонската емиграција во целиот свет покана за помош на борбата на македонскиот народ.

13 мај – При Поверенството за народна одбрана на НКОЈ беше формирано

Одделение за заштита на народот (ОЗН), кое стана единствена, централизирана организација поставена врз војнички принципи. Во Македонија ОЗН е формирано во втората половина на 1944 на слободната територија во Кумановско. По 1946 г. ОЗН влегува во надлежностите на Министерството за внатрешни работи под името Управа за државна безбедност (УДБ). Во составот на Министерството за народна одбрана остана отсекогашниот на ОЗН, кој се трансформираше во Контраразузнавачка служба на ЈНА (КОС).

15 мај – Во весникот „Нова Југославија“ Моша Пијаде објави статија, во која навлегува во објаснување на македонското прашање од историско становиште. Во статијата е подвлечена улогата на Димитар Влахов во борбата за независна Македонија во рамките на балканската федерација, се говори за националното родство и експлоатацијата што ги доживеа македонскиот народ по Балканските војни, кои се оценети како потешки отколку оние под власта на Турција и за борбата на КПЈ за еманципација на Македонците во духот на нивните историски стремежи. Всушност, разгледувајќи го македонското прашање во еден поширок историски контекст, Моша Пијаде имплицитно ја поддржува идејата за обединета Македонија, затоа што идејата за независна Македонија ја става во рамките на една балканска федерација.

23 мај – Во Саса, Кривопаланечко, почина Оливера Јоциќ-Вера (родена на 21 март 1923), член на СКОЈ и КПЈ од 1941 г., учесник во НОВ и народен херој (1951 г.). Претходно, на 20 мај, беше ранета во борбите кај Страцин, Кумановско, при еден јуриш врз рововите запоседнати од бугарските војски. Поетот Ацо Шопов ја воспева нејзината херојска смрт во песната „Очи“, една од најубавите песни во македонската револуционерна поезија.

5 јуни – Во Пролетната офанзива, при враќањето од егејскиот дел на Македонија, загина Панче Пешев (роден во Велес 1915 г.), учесник во работничкото и комунистичкото движење во периодот меѓу двете светски војни, музичар и композитор, еден од организаторите на оружената борба во Куманово во текот на НОВ.

18 јуни – Делегацијата на ИО и на ГШ, на која & се приклучи Светозар Вукмановиќ-Темпо, пристигна на о. Вис.

24 јуни – Се одржа седница на НКОЈ и македонската делегација на о. Вис. Јосип Броз-Тито декларативно ги поддржа барањата за обединување на македонскиот народ, но тие беа нешто ублажени. Притоа произлегоа следниве заклучоци: (1) се уважува правото на македонскиот народ и стремежот за обединување на сите негови делови како негово постојано барање; (2) со оглед на постојната меѓународна положба, преурането е ова прашање да се поставува сега зашто би се довеле во неповолна положба Македонија и Југославија; (3) развивање на борбата во сите три дела на Македонија со помагање на ослободителното движење на македонскиот народ против окупаторот, со изразување на желбата на останатите два дела, преку борба да дојдат до свое самоопределување; и (4) македонскиот народ во Југославија ќе им помага на овие ослободителни движења, каде и да се појават тие.

14 јули – Во Струмица, од бугарската полиција беше убиен Благоја Јанков-Мучето (роден во Струмица во 1910 г.), еден од организаторите на Народ-

ноослободителната борба на македонскиот народ 1941–1944, народен херој (1951).

15 јули – Во Штип, опколена од бугарската полиција, која го откри нејзиното илегално скривалиште, за да не падне жива во рацете на окупаторот, се самоубива Вера Циривири-Трена (родена во Прилеп во 1921 г.). Беше член на КПЈ пред војната и член на МК за Прилеп од 1941 г., една организаторите на оруженото востание во Прилеп, потоа во Скопје, Тиквешко и во Штип, член на Третиот областен комитет на КПМ (1943) и инструктор на Четвртиот областен комитет на КПМ (Штип) (1944).

2 август – Во манастирот Св. Прохор Пчински, Кумановско, беше одржано Првото заседание на АСНОМ. Беа донесени 9 решенија, од кои најважни се: Решение за прогласување на АСНОМ за највисоко законодавно и извршно народно претставничко тело и највисок орган на државната власт на Демократска Македонија; Решение за воведување на македонскиот јазик за службен јазик во македонската држава и Декларација за основните права на граѓанинот на демократска Македонија. Овие решенија беа основа, врз која беше прогласено создавањето на првата современа македонска држава.

- Првото заседание на АСНОМ избра Президиум (Претседателство) на АСНОМ, кој вршеше функција на влада, во состав: Методија Андонов–Ченто – претседател; Панко Брашнаров и Емануел Чучков – потпретседатели; Љупчо Арсов и Владимир Полежиновски - секретари; Венко Марковски, Цветко Узуновски, Богоја Фотев, Михаил Апостолски, Страхил Гигов, Петре Пирузе, Кирил Петрушев, Јован Ѓоргов, Еламинонда Поп Андонов, Генадие Илиев Лешков, Кемал Аголи, Лазар Соколов, Вера Ацева, Камбер Хасан, Ацо Петровски, Младен Ѓорѓев Челопечки и Лилјана Чаловска, членови.
- Беше донесена *Декларација на АСНОМ за основните права на граѓанинот на Демократска Македонија*, која претставуваше акт за признавање на граѓански права и еден од основните документи што имаше уставноправно значење за конституирањето на македонската држава.
- Беше формирана *Државна комисија за утврдување на пресјатните на окупаторите и нивните помагачи*, со цел да ги утврди злосторствата што ги направија окупаторите и нивните помагачи во Македонија за време на Втората светска војна.
- Беше формирана *Законодавна комисија при Президиумот на АСНОМ*.

6 август – Президиумот на АСНОМ одржа седница, при што, во неговиот состав беа коптирани: Кирил Крстев, Васил Калаџиевски, Живко Брајковски и Абдула Алија.

- Президиумот на АСНОМ донесе *Решение*, со кое организира поверенства, и тоа за: информации, внатрешни работи, просвета, народно стопанство и економска обнова, финансии, сообраќај и градежништво, социјална политика и народно здравје и судство.
- Президиумот на АСНОМ ги разгледа и демантира јавно искажаните

негативни ставови кон македонската посебност, кои уште во текот на летото 1944 г. ги изнесле Иван Шубашиќ и Сава Косановиќ, припадници на емигрантската југословенска влада во Лондон.

4 август – Беше донесено решение да се изврши општа мобилизација и да се формираат дивизи и корпуси.

август – Беше извршена првата официјална административно-територијална поделба во ДФМ, при што Македонија беше поделена на четири области: Скопска, Битолска, Штипска и Кичевско-дебарска, а областите беа поделени на околии и општини. По неполни три месеци оваа поделба беше коригирана со укинувањето на Кичевско-дебарската област, а во ранг на околии беа подигнати градовите: Скопје, Куманово, Тетово, Битола, Прилеп, Охрид, Штип и Струмица. Оваа поделба беше на сила до почетокот на 1945.

15 август – Президиумот на АСНОМ ги именуваше првите членови на Законодавната комисија: Петре Пирузе, Петар Манговски, Благој Хаџи Панзов, Асен Симитчиев и Благоја Левков.

17 август – Главните штабови на НОВ на Македонија и Србија им наредија на своите единици да воспостават врска со единиците на бугарската војска со цел заеднички да ги ликвидираат германските и квислиншките сили, врз основа на претходно воспоставената соработка помеѓу НОВЈ и бугарското движење на отпорот.

21 август – Претседателот на Президиумот на АСНОМ, Методија Андонов-Ченто испрати писмо до Јордан Чкатров, во кое го покани да се вклучи во народноослободителната борба на македонскиот народ. Чкатров по војната беше осуден од народниот суд како „народен предавник“.

26 август – На Кајмакчалан, во судир со бугарската војска, загина Естреја Овадија – Мара (родена во 1921 во Белград), учесничка во НОВ, народен херој (1953).

29 август – Од затворот „Идризово“ крај Скопје пребегнаа над 350 политички затвореници, кои се приклучија кон единиците на НОВ и ПОМ.

2 – 5 септември – На третата седница на Првото заседание на АСНОМ, Президиумот донесе Решение за запазување статус-кво над населеничките имоти. Ова Решение беше надополнето со Решение за непризнавање на никакви склучени продажби на недвижни имоти од 1941 па наваму, донесено на 3 декември 1944 г.

– Президиумот на АСНОМ донесе *Решение* за организирање на аналфабетски курсеви во Македонија.

3 септември – Од познатиот балистички водач Аќиф Речани беше ограбено и изгорено селото Маврово. Тоа беше дел од акцијата подготвувана од страна на италијанските фашисти и од балистите уште од летото 1943 година за уништување на селските населби во мавровскиот крај, кога беа опожарени и ограбени селата Никофорово и Леуново. Поради овие насилства, особено забележливо од средината на 1943 и во 1944 година, започна масовно иселување на Македонците од Гостиварско, а потоа од Дебар и Дебарско, при што беа испразнети селата: Горно и Долно Мелничани, Долно и Горно Косоврасти, Горенце, Пареша, Житинани, Осој, Гари, Лазарополе, Тресонче, Селце,

Росоки, Сушица, Галичник и други села (со македонско или мешано население). Тоа придонесе кон поинтензивно менување на етничкиот состав на овие краишта.

3 септември – Врховниот наредбодавец на германската војска за Југоистокот, фелдмаршалот Вајкс, донесе решение политички да му го потчини „поранешното бугарско окупационо подрачје Македонија“ на посебниот полномошник за Југоистокот, Нојбахер.

5 септември – Хитлер издаде наредба, со која се бараше итно да се формира „Независна Македонија“ на чело со Иван Михајлов. На 6 септември Михајлов пристигна во Скопје. Со оглед на тоа што не постоеја реални услови за реализација на ваквото германско решение, по неуспешниот обид да формира привремена влада во Македонија, со помош на германска СС група Михајлов избега од Скопје.

10 септември – Владата на Отечествениот фронт на Бугарија нареди дефинитивно повлекување на Петтата бугарска армија од Македонија.

22 септември – Во с. Шутово, Кичевско, во борбите за ослободување на Кичево загина Ибе Паликуќа (родена во Дебар во 1927 г.), учесничка во НОВ, народен херој (1953).

октомври – Беа формирани Петнаесеттиот, Шеснаесеттиот и Брегалничко-струмичкиот македонски корпус. Главниот штаб и единиците на НОВ и ПОМ влегоа во составот на југословенската војска и станаа Народноослободителна војска на Југославија (НОВЈ).

6 октомври – ГШ на НОВ и ПОМ и Штабот на Шеснаесеттиот македонски НО корпус, во с. Горно Врановци изработија оперативен план за конечното ослободување на Македонија.

21 октомври – Президиумот на АСНОМ донесе Упатство за организација и работа на народноослободителните одбори како органи на државната власт во Федерална Македонија во Демократска Федерална Југославија.

29 октомври – Во с. Горно Врановци излезе првиот број на дневниот весник „Нова Македонија“, орган на НФМ. Со тоа беше обележан почетокот на македонското новинарство и печатарство во текот на НОВ.

3 ноември – На предлог на Поверенството за просвета, Президиумот на АСНОМ донесе решение за отворање гимназии во градовите: Скопје, Битола, Штип, Куманово, Прилеп, Струмица, Тетово, Велес и во Охрид.

5 ноември – Струмица беше ослободена по жестоки борби помеѓу бугарските окупациски сили и единиците на НОВ.

6 ноември – Единиците на НОВ го ослободија Ресен.

7 ноември – По жестоки борби беше ослободен Охрид.

9 ноември – Ослободена беше Струга со околината, а германските војски се повлекуваа кон Ќафасан и понатаму кон Албанија.

9 ноември – Ослободен беше Велес, во вечерните часови, по жестоки борби помеѓу германските сили и единиците на НОВ.

13 ноември – Ослободено беше Скопје, главниот град на ДФМ. Во градот беше воспоставена легална власт во лицето на Градскиот НОО, чиј прв претседател беше Лазар Танев.

14 ноември – Започнаа борбените дејства за ослободување на западна Македонија.

14 ноември – Група македонски артисти, организирани во полупрофесионалниот ансамбл „Кочо Рацин“ во Битола, на македонски јазик ја изведоа едночинката „Горе Магаревски“ од современиот македонски писател Владо Малевски. Со тоа беше означено раѓањето на Народниот театар во Битола.

15 ноември – Единиците на НОВ го ослободија Кичево, од каде што беа протерани германските и балистичките сили.

19 ноември – Конечно беше ослободен вардарскиот дел од Македонија во Втората светска војна, со протерувањето на последните окупаторски и колаборационистички сили од Гостивар и од Тетово. Македонската народноослободителна војска во завршните операции за ослободување на Македонија ја сочинуваа: три корпуси (15., 16. и Брегалничко-струмичкиот корпус), во чиј состав влегуваа 7 дивизии со 22 ударни бригади, 4 артилериски бригади, 3 пионерски и една коњичка бригада. Понатамошната дејност на македонските единици во составот на НОВ и ПОЈ се одвиваше во борбите за ослободување на Косово, а подоцна во завршните операции за конечното ослободување на Југославија, во пробивот на Сремскиот фронт и понатаму до Загреб и Марибор.

ноември – Со одлука на АСНОМ беше формирана ПТТ на Македонија.

21 ноември – На седницата на Претседателството на АВНОЈ беше донесено Решение за преминување во државна сопственост на непријателските имоти, за државна управа над имотите на непријателските лица и секвестарот над имотите што ги отуѓиле присилно окупаторските власти. Со ова решение, прво, се конфискуваше целокупната сопственост на германската држава и на нејзините државјани на подрачјето на Југославија, имотот на лицата од германската народност, со исклучок на учесниците во НОВ; второ, беше конфискуван имотот на воените злосторници и нивните помагачи; и трето, сопственост на државата стана сето богатство стекнато со стопанското работење во текот на војната.

– Претседателството на АВНОЈ донесе *Одлука за амнестија* на учесниците во четничките редови на Дража Михајловиќ, хрватските и словенечките домобрани, кои до 15 јануари 1945 г. ќе се откажат од дотогашните формации и ќе се пријават на располагање на воените области на НОВ и ПОЈ.

23 ноември – Со решение на АСНОМ беше формирана националната централна библиотека – „Св. Климент Охридски“ во Скопје.

24 ноември – Беше формирана Македонската филхармонија, чиј прв диригент беше Тодор Скаловски. При формирањето Филхармонијата имаше околу 60 музичари.

26 – 27 ноември – Во Скопје, во салата на киното „Уранија“ (Култура), беше одржан конгрес на Единствениот народноослободителен фронт (ЕНОФ) на Македонија. На конгресот беше избран Главен одбор, чија основна задача беше формирање мрежа одбори на ЕНОФ на целата територија на ДФМ.

ноември – Излезе од печат првиот број на весникот *Македонка*, прво

женско списание на македонски јазик. Од јануари 1955 излегува под наслов *Просветна жена*.

27 ноември – 4 декември – Работи првата Комисија за јазик и правопис (Филолошка комисија) избрана од Президиумот на АСНОМ заради дооформување на македонскиот литературен јазик, азбуката и правописот. Во нејзиниот состав влегоа: Ристо Проданов, д-р Ѓорѓи Шоптрајанов, д-р Михајло Петрушевски, Васил Иљоски, Ѓорѓи Киселинов, Ристо Зографски, Даре Цамбаз, Венко Марковски, Мирко Павлоски, Крум Тошев, Блаже Конески и други.

30 ноември – Беше основана ТАНЈУГ за Македонија.

3 декември – Президиумот на АСНОМ, наместо Одлуката за доброволен народен заем (донесена на 13 ноември), донесе решение финансирањето на државата да се обезбеди по пат на спроведување еден прогресивен данок на чистиот приход на населението. За таа цел беше донесена *Уредба за еднокрајтен данок*, која беше спроведувана на теренот во првите месеци од 1945 година.

6 декември – Врховниот командант на НОВЈ Јосип Броз–Тито организираше советување со командантите на армиските и главните штабови, при што Главниот штаб на НОВ и ПОМ доби задача да подготви еден корпус со две дивизии (XV МНО ударен корпус) во составот на Првата армија на НОВЈ на Сремскиот фронт.

7 декември – Президиумот на АСНОМ го разгледа *Докладот по резолуцијата на Комисијата за македонската азбука*. Ставајќи го Докладот на јавна дискусија, Поверенството за просвета при Президиумот утврди привремена азбука во учебната 1944/45 година.

15 декември – Во Скопје беше одржана конститутивна конференција на Антифашистичкиот фронт на жените на Македонија (АФЖ). На конститутивната седница беа избрани Главен одбор на АФЖ, Извршен одбор и Пленум. Орган на АФЖ стана списанието „Македонка“.

15 декември – Со одлука на Президиумот на АСНОМ Градскиот НОО на Скопје беше подигнат во ранг на Областен НОО, а градот беше поделен на 4 реони.

21 декември – Во организација на ЕНОФ, речиси во сите околии и градови во Македонија се прославуваше роденденот на маршалот Сталин.

23 декември – Излезе првиот број на весникот на турски јазик „Бирлик“.

24 декември – Во организација на ЕНОФ на Македонија беше одржана комеморација на македонските борци паднати во текот на НОВ, при што посебно се истакнати заслугите на Мирче Ацев, Страшо Пинџур, Орце Николов, Кузман Јосифовски, Борка Талески, Стив Наумов и др.

28 декември – Започна емитувањето на програмата на Радио Скопје со вршење пренос од Второто заседание на АСНОМ. На 27.1.1945 Радио Скопје започнува да ја емитува својата редовна програма.

28 – 30 декември – Во Скопје беше одржано Второто заседание на АСНОМ.

– Панко Брашнаров, национален деец и најстар делегат на Првото засе-

дание на АСНОМ, на Второто заседание на АСНОМ беше деградиран и избран само за член на АСНОМ поради неговите барања за обединување на Македонија и поради ставовите за невраќање на српските колонисти и на чиновниците од немакедонско потекло во Македонија. Тоа се повтори и на Заседанието на АСНОМ од 16 април 1945 г., кога како член на Президиумот немаше речиси никакви задолженија.

30 декември – Со решение на Президиумот на АСНОМ се создаде Суд за судење на престапи извршени против македонската национална чест. Народното собрание на Македонија, на 16 април 1945 г. донесе *Закон за изменување и дојолнување на Решението на АСНОМ за создавање Суд за судење на престапите извршени против македонската национална чест*. Президиумот на Народното собрание на Македонија на своето заседание од 1 јули 1945 донесе *Закон за укинување на сите акти со кои се создава Суд за судење престапите извршени против македонската национална чест*. Според овој Закон, сите престапи и други дела извршени против татковината се разгледуваат и пресудуваат од страна на редовните народни граѓански и воени судови.

декември - Во Скопје започна да работи Партијската школа при ЦК на КПМ, во вид на двонеделни курсеви, а за нејзин директор беше именуван Густав Влахов. На овие курсеви, членовите на Партијата добиваа идеолошко-политичко образование во кое, до судирот со Информбирото (1948), основно беше изучувањето на искуството на СССР и на улогата на СКП(б).